

JOŠ JEDAN MOGUĆI LORENZO LUZZO

Ivo Petricioli

UDK 75.034 (497.13 Božava) (Dugi otok) "15"

Izvorni znanstveni rad

Ivo Petricioli

Zadar, Filozofski fakultet

Već 1982. god. autor je upozorio na oltarnu sliku u crkvi "Gospe od Dubovice" kod Božave na Dugom otoku i iznio mišljenje da bi se ona mogla atribuirati slikaru Lorenzu Luzzu iz Feltrea (1484/5 - 1526) koji je u Zadru boravio 1511. i 1512. god. i ostavio potpisano djelo - sliku Uznesenja Marijina u samostanu sv. Marije. Podrobnijom analizom i usporedbom s drugim Luzzovim likovima autor nastoji tu atribuciju osnažiti.

Kad sam pred deset godina pisao o problemu atribucije slike Uznesenja Marijina iz samostana sv. Marije u Zadru,¹ o ispravnoj pretpostavci S. Clauta da je njezin autor Lorenzo Luzzo iz Feltrea (1484/5. - 1526.), koji je u Zadru boravio 1511. i 1512. godine,² i o analizi Luzzova potpisa, upozorio sam da bi se tom slikaru mogla pripisati i 1971. godine restaurirana slika Bogorodice u crkvi Gospe od Dubovice kod Božave na Dugom otoku.³ Ta je slika (ulje na drvenoj podlozi) ponovno došla na restauriranje u Zadar, jer joj se zbog vlage boja počela oštećivati. Tako mi je postala dostupna da je podrobnije proučim. Zbog nedvojbene likovne vrijednosti, ona zaslužuje pozornost, tako da sam je ovom prilikom

¹ I. Petricioli, Slika Lorenza Luzzu u Zadru, Peristil 25/1982., str. 87-92.

² S. Claut, Nuovi contributi sul pittore Lorenzo Luzzo, "Dolomiti" A. IV/1981., n. 1, str. 36-38, n. 2, str. 32-34; Isti, Il "caso" Lorenzo Luzzo, Giornata di studio per il Pordenone, Piacenza 1981., str. 43-57; Isti, Regesto Luzzo, Archivio Storico di Belluno, Feltre e Cadore, A. LIII, n. 238-239/1982., str. 53-60.

³ Slika je bila reproducirana u stanju prije restauratorskog zahvata, s vidljivim premazima, u katalogu IV. izložbe restauriranih umjetnina Restauratorskog ateljea Instituta JAZU u Zadru, Zadar 1971., gdje je atribuirana netočno "slikaru iz kruga Andrea del Sarta." Crkva Gospe od Dubovice nalazi se na strmom brežuljku jugoistočno od Božave, prema selu Dragove. Prvi put se spominje u jednom zadarskom dokumentu 1420. god. (usp. E. Hilje, Novi podaci o djelatnosti zadarskih graditelja na zadarskom otočju u 14. i 15. st., Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru 30, Razdio povijesnih znanosti, 17, 1991., str. 133.)



L. Luzzo, Slika Gospe od Dubovice, crkva Gospe od Dubovice kod Božave na D. otoku

odlučio prikazati stručnoj javnosti i pokušati argumentirati svoju atribuciju tom značajnom, a premalo proučenom slikaru iz kruga Giorgioneovih sljedbenika.

Daska na kojoj je slika visoka je 132 i široka 67 cm. Sa svih četiriju strana naknadno je grubo ispilana. Primjećuje se lako da je prikaz Gospe dio poliptiha, bez ikakve sumnje njegova središnja slika. Ona je bila pravokutnog oblika, široka 52 cm, omeđena okvirom čiji se tragovi vide, a produžavao se u stranu i gore, omeđujući druge slike poliptiha. Daska je u donjem dijelu najviše ispilana tako da je odrezan najdonji dio slike: dio stupnjevanog podnožja Gospina prijestolja.



L. Luzzo, Slika Gospe od Dubovice, detalj glave marijine, crkva Gospe od Dubovice kod Božave na O. otoku

Slika je tipičnih renesansnih osobina. Marija sjedi na kamenom prijestolju, kome je visoki naslon diskretno ukrašen klasičnim motivima. Na profiliranom vijencu nalazi se simetrični biljni ukras koji se proteže do samog ruba, a tamo su naslikane dvije male kamene kugle. Naslon za ruke (vidi se samo jedan) ukrašen je većom kuglom, pomalo

jajastog oblika. Gospa sjedi u prirodnom stavu. Desnu nogu drži na nižoj stepenici podnožja, a lijevim stopalom se opire o niski obod prijestolja. Otvorenim dlanom desne ruke pokazuje na golog malog Krista koji joj sjedi na lijevom koljenu. Odjevena je u dugu i



L. Luzzo, "Pala di Gaupo" u Muzeju Feltre

široku haljinu boje ciklame, koja joj pokriva stopala. Jedva joj izviruje lijevo stopalo u tamnosmeđoj cipeli. Haljina joj je stisnuta tankim zlatnim pojasom ispod grudi. Zlatna se vrpca primjećuje i na gornjem rubu haljine, ispod vrata. Iz širokog rukava haljine na desnoj ruci izviruje uski rukav košulje slikan okerom. Tamnomodar široki plašt nemarno joj je prebačen preko lijevog ramena. Spušta se preko leđa do desnog bedra gdje je prevrnut u izlomljenim naborima pa otkriva svoju unutarnju stranu ljubičaste boje. Plašt sasvim pokriva desnu nogu, obuhvativši bogatim naborima i stubište podnožja. Gospa po ikonografiji renesanse ima glavu pokrivenu bijelom širokom maramom, koja joj je na tjemenu presavinuta i spušta se preko desnog ramena na lakat desne ruke. Ispod marame proviruje tamnosmeđa glatka kosa, očešljana s razdjelkom u sredini. Lice je Marijino idealizirano, pravilnih proporcija. Čelo široko ovalno, obrazi zaobljeni, diskretno rumeni, oči crne, usne male rumene. Mali je Krist potpuno gol, desnom rukom blagoslivlja, a lijevu je naslonio na majčinu, koja ga podržava ispod pazuha. Glava mu je dolikokefalna, pokrivena rudlavom kosom slikanom okerom. Iza prijestolja primjećuje se zeleno tlo, a nad njim nebo koje je bliže horizontu svijetloružičasto, a u višim dijelovima svijetloplavo. Na lijevom rubu slike, do prijestolja, na ružičastom nebu ocrta se malo nježno stablo bez lišća, slikano ciglastom bojom. Najdonja stepenica podnožja ukrašena je jednostavnom inkrustacijom tamnosive boje.

Lijevo, izvan okvira slike, primjećuju se na pozadini neba mali ostaci svetačkog lika odjevenog u tamnosmeđi plašt. Desno se primjećuje zeleno tlo u istoj visini kao na Gospinoj slici, nebo slikano na isti način i ostaci svetačkog lika. Vidi se samo dio lakta desne ruke sa zgužvanim naborima haljine ili plašta slikani okerom. Nad Gospinom slikom vidi se donji rub slike oslikan svijetloplavo, a u sredini se primjećuje manja mrlja sivozelene boje, što se može protumačiti kao donji rub oblaka koji je podloga za lik Boga-Oca ili Krista.⁴

Gospa s Djetetom znalački je naslikana. Slikar je odlično savladao tehniku uljenih boja i isključivo slikarskim sredstvima postigao iluziju prostora, dobro raspoređujući osvijetljene i osjenčane dijelove likova. Treba istaknuti Marijinu glavu koju je posebnom pažnjom modelirao, služeći se isključivo bojom. Manje je uspio lik malog Krista, naročito njegovo lice (danas dosta oštećeno).

Kad se ova slika usporedi sa slikama Bogorodice što ih je naslikao Lorenzo Luzzo, ili se njemu argumentirano pripisuju, ona spada u kvalitetnije. Motiv Marije s Djetetom Luzzo varira. Nikada se ne ponavlja isti stav ni isti položaj malog Krista u njezinim rukama. Zajedničko im je jedino što Gospina stopala stoje na različitim razinama, tako da je tijelo uvijek pomalo pokrenuto. K tome je mali Krist uvijek gol, ima rudlavu plavu kosu i dolikokefalnu glavu. Da bi postigao tu pokrenutost Marijina tijela, Luzzo pod jedno Marijino stopalo nešto "podmetne". Na slici "Pala di Caupo" u Muzeju u Feltreu, gdje Marija sjedi na stijeni u prirodi, to je odlomljeni kamen,⁵ na oltarnoj slici u crkvi

⁴ Na Luzzovoj "Pali di Caupo" u Feltreu, o kojoj će kasnije biti govora, nad likom Marije prikazan je Krist do visine kukova, obavijen oblacima.

⁵ S. Claut, G. Bertoldin, Feltre e Pedavena, Itinerari turistici, Feltre 1981., str. 31.



L. Luzzo, Oltarna slika u Villabruna

Villabrune je oblak,⁶ a kad sjedi na prijestolju, primjerice na potpisanoj slici u Berlinskom umjetničkom muzeju,⁷ to je isklesani kubus, koji je nelogičan pored prijestolja. Takav kubus se vidi i na slici u Trogiru, koju je K. Prijatelj nedavno pripisao Luzzu.⁸ (Iznimka je jedino slika "S. Maria del Prato" u gradskoj bolnici u Feltreu gdje su Marijine noge zgrčene u istoj ravnini.⁹ Na našoj slici Marija drži lijevo stopalo na niskom obodu prijestolja, što pridonosi smirenijoj i skladnijoj kompoziciji. Fizionomija Marijina na našoj slici, koja vuče svoje porijeklo iz Giorgioneovih ljepotica^{9a} (kao uostalom i drugi Luzzovi ženski likovi), srodna je onoj na oltarnoj slici u Villabruni i još onoj na "pali di Caupo". Manje je slična fizionomiji Marije na berlinskoj slici. Marijino lice na zadarskoj kompoziciji Uznesenja Marijina nešto se razlikuje, ali više zbog restauratorskog zahvata. Na toj slici, međutim, lice jednog od anđela neobično slični na Mariju na našoj slici. Mali Krist je najsljavniji onome na slici "S. Maria del Prato", također i onome na "Pali di Caupo". Svjetli tonovi prijestolja i pozadine, tanka, "prozračna" silueta stabilca pored prijestolja i fizionomija Marijina mogu se usporediti i s Luzzovom freskom na kući Crico u Feltreu koja se različito ikonografski interpretira: kao "Jefte i kći"¹⁰ ili ranije kao "Judita i Holoferno".¹¹

Sve ove komparacije su me navele na pomisao da se slika Gospe od Dubovice može smatrati djelom Lorenza Luzzza. Direktnom usporedbom naše slike s ostalima koje sam naveo, što bi bilo moguće postići na jednoj izložbi svih Luzzovih slika (za što se zalagao S. Claut), ta bi se misao mogla potvrditi ili odbaciti. Zasada neka ostane hipotezom. U svakom slučaju, slika iz Dubovice je vrijedan primjerak renesansnog slikarstva, vrijedan ne samo u relacijama zadarskog umjetničkog inventara.

⁶ Claut, Il "caso" L. Luzzo (n. d.) Fig. 3.

⁷ Isto, Fig. 4.

⁸ K. Prijatelj, Slika Lorenza Luzzza u Trogiru, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 29, Split 1990., str. 169-176.

⁹ V. Claut, Nuovi contributi (n. d.) n. 2, str. 30.

^{9a} Ne može se isključiti određena sličnost u ikonografiji i impostaciji Marijina lika s poznatom slikom Giovanni Bellinija u S. Zaccariji u Veneciji.

¹⁰ V. Claut, Il "caso" L. Luzzo (n. d.) fig. 8.

¹¹ Isti, Feltre, la città dipinta, Catalogo-guida degli affreschi, Feltre 1978., str. 25.

ANCORA UN POSSIBILE LORENZO LUZZO

Ivo Petricoli

Già nel 1982 l'autore ha richiamato l'attenzione sulla pala d'altare nella chiesa della "Madonna di Dubovica" presso Božava su Dugi Otok, e si è espresso a favore di una possibile attribuzione al pittore Lorenzo Luzzo da Feltre (1484/5 - 1526) che risiedette a Zadar (Zara) negli anni 1511 e 1512 e lasciò un'opera firmata - il dipinto dell'Assunzione di Maria nel convento di S. Maria. Con un'analisi più dettagliata e il confronto con le altre opere del Luzzo l'autore cerca di rafforzare quest'attribuzione.